

УДК 351.74:502

DOI: <https://doi.org/10.18664/btie.93.357084>

СКЛАДОВІ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТА ЕКОЛОГІЧНИХ ВИКЛИКІВ

*Сторожилова У. Л., к.е.н, доцент (УкрДУЗТ)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5569-3401>
Васильєв О. Л., к.е.н, доцент (УкрДУЗТ)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7189-7623>*

Досліджено концепцію сталого розвитку як інтегровану модель поєднання економічних, соціальних та екологічних складових. Розглянуто сучасні виклики реалізації концепції сталого розвитку, зокрема проблеми нерівності, екологічних загроз, інформаційної прозорості та ефективного державного управління. Визначено ключові напрями досягнення довгострокової стабільності та збалансованого розвитку в умовах глобальних викликів сучасності, цифрової трансформації та необхідності посилення міжнародної співпраці.

Ключові слова: сталий розвиток, концепція сталого розвитку, екологічна політика, соціальна відповідальність, економічний розвиток, глобальні виклики, сталий розвиток суспільства.

COMPONENTS OF THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF GLOBAL SOCIO-ECONOMIC AND ENVIRONMENTAL CHALLENGES

*Storozhylova U.L., Candidate of Economic Sciences, associate professor (USURT),
Vasyliiev O.L., Candidate of Economic Sciences, associate professor (USURT)*

The article examines the concept of sustainable development as one of the leading paradigms of contemporary global development and international policy. The study analyzes the main components of sustainable development—economic, social, and environmental—and emphasizes their interdependence in shaping an effective model for the development of modern society. It is argued that the implementation of sustainable development principles requires a comprehensive and integrated approach that combines economic efficiency, social justice, and environmental responsibility.

The paper highlights the importance of cooperation between the state, business sector, and civil society institutions in establishing an effective system of governance for sustainable development. Particular attention is given to the role of democratic governance mechanisms, transparency in public policy, and citizen participation in decision-making processes, which contribute to the formation of a responsible and balanced development model. The economic dimension of sustainable development is considered through the implementation of rational resource use, energy efficiency, and innovative technologies, as well as through the development of the green and circular economy as important directions of modern economic policy.

Special emphasis is placed on the social dimension of sustainable development, which includes ensuring a decent standard of living, access to quality education, healthcare services, and an effective social protection system. The role of education, culture, and the development of intellectual potential in strengthening human capital and fostering innovation capacity is also discussed. Furthermore, the environmental dimension of sustainable development is analyzed, focusing on the preservation of natural resources, maintenance of ecological balance, and reduction of the negative impact of human activities on the environment.

The study also considers the role of international initiatives, particularly the United Nations Sustainable Development Goals (SDGs), which define the strategic priorities for global development until 2030. The research substantiates the necessity of integrating economic, social, and environmental strategies into a unified system of strategic planning aimed at ensuring long-term stability and sustainable development of society.

Keywords: *sustainable development, sustainable development concept, economic policy, social responsibility, environmental security, global challenges, strategic management.*

Постановка проблеми. Сучасний світ стикається з численними соціальними, економічними та екологічними викликами, які потребують нових підходів до розвитку суспільства. Саме тому концепція сталого розвитку стала одним із ключових напрямів сучасної політики та наукових досліджень. Ідея сталого розвитку виникла як відповідь на усвідомлення того, що традиційна модель економічного зростання, орієнтована виключно на збільшення виробництва та споживання, може призводити до виснаження природних ресурсів, погіршення стану навколишнього середовища та посилення

соціальної нерівності та морального виснаження. Концепція сталого розвитку передбачає гармонійне поєднання трьох основних складових розвитку суспільства: економічного зростання, соціального прогресу, екологічної безпеки. Такий підхід спрямований на забезпечення потреб сучасного покоління без загрози для можливостей майбутніх поколінь задовольняти власні потреби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепція сталого розвитку пройшла тривалу еволюцію від екологічних ініціатив 1960–1970-х рр. до комплексних соціально-економічних стратегій, оформлених у доповіді «Наше спільне майбутнє» [1] та Цілях сталого розвитку ООН [2]. Значний внесок у формування концепції зробили такі науковці та експерти як Г. Брунтланд, До. Медоуз, Д. Медоуз [3], Х. Дейлі [4], Д. Форрестер [5], Д. Сакс [6] та ін. Сучасні наукові дослідження підкреслюють мультидисциплінарний характер сталого розвитку, поєднуючи економіку, соціальний добробут, екологію та технологічні інновації. Особлива увага приділяється освіті для сталого розвитку, розвитку зеленої та циркулярної економіки, впровадженню ESG-принципів та цифровим інструментам для досягнення SDGs. В Україні положення концепції сталого розвитку знайшли відображення як у нормативних актах [7-9], так і стали основою для наукових досліджень [10-15]. Однак у багатьох сучасних дослідженнях сталого розвитку зберігається фрагментарність підходів, коли економічні, соціальні та екологічні аспекти розглядалися ізольовано, без належної інтеграції. Значною проблемою залишається слабка інтеграція ідей сталого розвитку у державну політику та стратегічне планування. Недостатня увага приділяється ролі освіти, культури й інтелектуального потенціалу, а екологічна політика часто мала декларативний характер. У зв'язку з цим виникає об'єктивна потреба у формуванні

цілісного, міждисциплінарного підходу до сталого розвитку, що забезпечує узгодження економічних, соціальних та екологічних інтересів. Саме такий підхід дозволить підвищити ефективність управлінських рішень, посилити адаптаційні можливості суспільства до глобальних викликів та створити передумови для довгострокового, збалансованого розвитку.

Метою статті є дослідження сучасної концепції сталого розвитку, аналіз її основних складових та визначення ключових стратегічних напрямів реалізації принципів сталого розвитку в умовах сучасних глобальних соціально-економічних та екологічних викликів.

Виклад основного матеріалу. Концепція сталого розвитку сьогодні виступає ключовою парадигмою сучасної міжнародної політики та глобального управління [1, 2, 6]. Її реалізація передбачає комплексний підхід до розвитку, який ґрунтується на принципах економічної ефективності, соціальної справедливості та екологічної відповідальності [6, 12, 13]. У перспективі саме ця концепція визначатиме стратегічні напрями розвитку світового співтовариства та формування нової моделі глобальної економіки, орієнтованої на довгострокову стабільність і збереження природного середовища.

Ефективна реалізація принципів сталого розвитку неможлива без активної взаємодії держави, громадянського суспільства та економічних інституцій [6, 13, 15]. Саме така взаємодія дозволяє створити систему управління, яка враховує як економічні інтереси суспільства, так і необхідність збереження природних ресурсів. У політичній сфері важливим аспектом забезпечення сталого розвитку є створення демократичних механізмів прийняття рішень та участі громадян у формуванні державної політики. Прозорість державного управління, підзвітність влади та участь

громадян у процесах ухвалення рішень сприяють формуванню ефективної системи управління сталим розвитком [10, 11, 15]. Крім того, важливу роль відіграють інститути громадянського суспільства, які сприяють поширенню екологічної свідомості, контролю за діяльністю державних інституцій та формуванню громадської думки щодо питань сталого розвитку.

У сучасних умовах економічний розвиток повинен базуватися на принципах раціонального використання ресурсів, енергоефективності та інноваційності [6, 12]. Це передбачає впровадження нових технологій, розвиток зеленої економіки та стимулювання підприємницької діяльності, спрямованої на зменшення негативного впливу на довкілля. Одним із ключових напрямів сучасної економічної політики є розвиток циркулярної економіки, яка передбачає повторне використання ресурсів, мінімізацію відходів та оптимізацію виробничих процесів. Також важливим аспектом є створення умов для відповідального підприємництва, у межах якого бізнес бере на себе соціальну та екологічну відповідальність.

Соціальний вимір сталого розвитку передбачає забезпечення гідного рівня життя населення, доступу до якісної освіти, охорони здоров'я та ефективної системи соціального захисту [10, 11, 14, 15]. Важливою складовою сталого розвитку є зменшення соціальної нерівності, створення рівних можливостей для всіх громадян та формування інклюзивного суспільства, у якому кожна людина має можливість реалізувати свій потенціал. Особливе значення у забезпеченні сталого розвитку має розвиток освіти як одного з ключових інструментів формування людського капіталу. Освіта для сталого розвитку спрямована на формування екологічної свідомості, відповідального ставлення до природних ресурсів, розвитку критичного мислення та здатності до прийняття

зважених рішень. У сучасному світі освіта виступає важливим чинником соціальної мобільності, підвищення рівня життя населення та розвитку інноваційного потенціалу суспільства. Водночас важливим компонентом соціального виміру сталого розвитку є культурний розвиток суспільства та підвищення інтелектуального потенціалу громадян. Культура формує систему цінностей, норм поведінки та світоглядних орієнтирів, які визначають ставлення людини до природи, суспільства та економічної діяльності. Саме культурне середовище сприяє формуванню відповідального ставлення до довкілля, розвитку етичних принципів у суспільстві та поширенню ідей гармонійного співіснування людини і природи. Підвищення інтелектуального рівня суспільства, розвиток науки, мистецтва та освіти сприяють формуванню інноваційного потенціалу держави та створюють передумови для довгострокового соціально-економічного розвитку. Інтелектуальний капітал стає одним із ключових ресурсів сучасного суспільства, оскільки саме знання, творчість та інноваційне мислення забезпечують здатність держави ефективно реагувати на глобальні виклики та формувати нові моделі розвитку. Таким чином, соціальний та культурно-освітній розвиток є важливою складовою концепції сталого розвитку, оскільки сприяє формуванню освіченого, відповідального та соціально активного суспільства. Інвестиції у сферу освіти, науки, культури та розвитку інтелектуального потенціалу населення є необхідною умовою формування сталого майбутнього, заснованого на принципах соціальної справедливості, культурного різноманіття та гармонійного розвитку суспільства.

Екологічна складова сталого розвитку спрямована на збереження природних ресурсів, підтримання екологічної рівноваги та зменшення негативного впливу людської діяльності на довкілля. Сучасні екологічні виклики,

такі як зміна клімату, забруднення навколишнього середовища та втрата біорізноманіття, вимагають комплексних міжнародних та національних рішень. У цьому контексті важливе значення має впровадження екологічних стандартів, розвиток відновлюваних джерел енергії, а також формування відповідальної екологічної політики на рівні держави та місцевих громад.

У сучасній міжнародній практиці реалізація принципів сталого розвитку здійснюється через систему стратегічного планування та глобальних ініціатив. Однією з найважливіших міжнародних програм є Цілі сталого розвитку ООН, які визначають основні напрями розвитку світової спільноти до 2030 року. Ці цілі охоплюють широкий спектр завдань, серед яких: подолання бідності, забезпечення якісної освіти, гендерна рівність, розвиток сталої економіки, боротьба зі зміною клімату, захист екосистем. Досягнення цих цілей потребує комплексного підходу, який поєднає економічні, соціальні та екологічні стратегії розвитку.

Сучасна концепція сталого розвитку передбачає системний і стратегічний підхід, що інтегрує економічну ефективність, соціальну справедливість та екологічну відповідальність. Основним завданням держав, бізнесу та громадянського суспільства є не лише адаптація до глобальних викликів, а й активне формування майбутнього через стратегічне планування та інноваційні ініціативи.

Ключовими стратегічними напрямками розвитку концепції сталого розвитку є:

1. Інтеграція політик та програм:
 - поєднання економічних, соціальних та екологічних стратегій на національному та регіональному рівнях;
 - впровадження ESG-принципів у корпоративні та державні політики;

- узгодження національних стратегій з Цілями сталого розвитку ООН (SDGs) [7 - 9, 10, 15];

2. Інноваційні економічні моделі:

- розвиток зеленої та циркулярної економіки, що мінімізує відходи та оптимізує використання ресурсів;

- використання технологій і цифрових інструментів для моніторингу прогресу та управління ресурсами;

- стимулювання соціально відповідального підприємництва та інвестицій у сталий розвиток [6, 10, 15];

3. Соціальна інтеграція та освіта:

- формування інклюзивного суспільства через освіту, доступ до медичних і соціальних послуг;

- підвищення рівня екологічної та соціальної свідомості громадян;

- розвиток програм освіти для сталого розвитку, які формують нові цінності та культуру відповідального споживання [10, 11, 14, 15].

4. Екологічна стійкість та управління ризиками:

- забезпечення раціонального використання природних ресурсів;

- розвиток відновлюваних джерел енергії та екологічних стандартів;

- системне управління ризиками кліматичних змін і екологічних загроз [4, 6, 7-9, 12].

Для ефективного реалізації принципів сталого розвитку недостатньо впроваджувати окремі проекти чи фрагментарні ініціативи. Необхідно формувати системну та інтегровану стратегію, яка одночасно враховує економічні, соціальні та екологічні інтереси, забезпечуючи їхню синергію. Успіх реалізації такої стратегії залежить від скоординованих дій держави, бізнесу та громадянського суспільства, впровадження інноваційних технологій, цифрових платформ для моніторингу та

оцінки результатів, а також від постійного перегляду і коригування політик відповідно до нових викликів. Такий підхід дозволяє не лише ефективно реагувати на глобальні проблеми, як-от зміна клімату, деградація природних ресурсів та соціальна нерівність, а й перетворює концепцію сталого розвитку на практичний інструмент формування стійкого майбутнього, орієнтованого на довгострокову стабільність суспільства та гармонійне співіснування людини і природи.

Висновки. Концепція сталого розвитку стала одним із ключових напрямів сучасної наукової та політичної думки. Її формування відбувалося протягом кількох десятиліть і було зумовлене необхідністю знайти баланс між економічним розвитком, соціальним добробутом та збереженням природного середовища. Сучасні підходи до сталого розвитку передбачають активну взаємодію держави, бізнесу та громадянського суспільства, а також використання інноваційних технологій і нових моделей управління. Реалізація концепції сталого розвитку є необхідною умовою забезпечення стабільного розвитку суспільства в довгостроковій перспективі та збереження можливостей для повноцінного розвитку майбутніх поколінь.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Brundtland G. H. Our Common Future. UN Report. Scientific Research Publishing. URL: <https://scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=1639813>
2. United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>
3. Meadows D. H., Meadows D. L., Randers J., Behrens W. W. The Limits to Growth. New York: Universe Books, 1972. 205 p.
4. Daly H. Beyond Growth: The Economics of Sustainable Development. URL: <http://pinguet.free.fr/daly1996.pdf>
5. Forrester J. W. World Dynamics. Monoskop. URL: https://monoskop.org/images/d/dc/Forrester_Jay_W_World_Dynamics_2nd_ed_1973.pdf
6. Sachs J. The Age of Sustainable Development. New York: Columbia University Press, 2015. 543 p.
7. Верховна Рада України. Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: Постанова Верховної Ради України від 05 березня 1998 р. № 188/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188/98-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Верховна Рада України. Про затвердження Концепції сталого розвитку населених пунктів: Постанова Верховної Ради України від 24 грудня 1999 р. № 1359-XIV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1359-14>
9. Верховна Рада України. Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/5/2015> (дата звернення: 14.03.2026).
10. Васильєва О. І., Васильєва Н. В. Концептуальні засади сталого розвитку територіальних громад. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 8. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2018/17.pdf
11. Лелеченко А. П. Феномен поняття «сталий розвиток». *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1649>
12. Хахалев Д. О. Оцінка забезпеченості сталого розвитку підприємства. *Бізнес Інформ*. 2024. № 5.

C. 338–344. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-5-338-344>

13. Бурик З. М. Державне регулювання сталого розвитку України: теорія та практика. Львів: Простір М, 2017. 384 с.

14. Котикова О. І. Зміст поняття сталого розвитку. *Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки*. 2007. № 12. С. 173.

15. Сторожилова У. Л., Васильєв О. Л. Інтеграція ESG-підходів у публічне управління та сталий розвиток в Україні. *Економіка і управління*. 2023. № 4. С. 45–62.

REFERENCES

1. Brundtland G. H. (1987) Our Common Future. UN Report. Available at: <https://scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=1639813>.

2. United Nations. Department of Economic and Social Affairs. (2015) *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. Available at: <https://sdgs.un.org/2030agenda>.

3. Meadows D. H., Meadows D. L., Randers J., Behrens W. W. (1972) *The Limits to Growth*. New York: Universe Books, 205 p.

4. Daly H. (1996) *Beyond Growth: The Economics of Sustainable Development*. Available at: <http://pinguet.free.fr/daly1996.pdf>.

5. Forrester J. W. (1973) *World Dynamics*. Available at: https://monoskop.org/images/d/dc/Forrester_Jay_W_World_Dynamics_2nd_ed_1973.pdf.

6. Sachs J. (2015) *The Age of Sustainable Development*. New York: Columbia University Press, 543 p.

7. Verkhovna Rada of Ukraine. Pro Osnovni napriamy derzhavnoi polityky Ukrainy u haluzi okhorony dovkillia, vykorystannia pryrodnykh resursiv ta zabezpechennia ekolohichnoi bezpeky [On the Main Directions of the State Policy of Ukraine in the Field of Environmental

Protection, Use of Natural Resources and Environmental Safety]. Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine dated March 5, 1998 No. 188/98-VR. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188/98-%D0%B2%D1%80#Text>. (in Ukrainian)

8. Verkhovna Rada of Ukraine. Pro zatverdzhennia Kontseptsii staloho rozvytku naselenykh punktiv [On Approval of the Concept of Sustainable Development of Settlements]. Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine dated December 24, 1999 No. 1359-XIV. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1359-14>. (in Ukrainian)

9. Verkhovna Rada of Ukraine. Pro Stratehiiu staloho rozvytku “Ukraina – 2020” [On the Sustainable Development Strategy “Ukraine – 2020”]. Decree of the President of Ukraine dated January 12, 2015 No. 5/2015. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/5/2015>. (in Ukrainian)

10. Vasylieva O. I., Vasylieva N. V. (2018) Kontseptualni zasady staloho rozvytku terytorialnykh hromad [Conceptual principles of sustainable development of territorial communities]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. № 8. Available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2018/17.pdf. (in Ukrainian)

11. Lelechenko A. P. (2017) Fenomen poniattia “stalyi rozvytok” [The phenomenon of the concept of “sustainable development”]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. № 12. Available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1649>. (in Ukrainian)

12. Khakhaliev D. O. (2024) Otsinka zabezpechenosti staloho rozvytku pidpriemstva [Assessment of sustainable development provision of an enterprise]. *Biznes Inform*. № 5. P. 338–344. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-5-338-344> (in Ukrainian)

13. Buryk Z. M. (2017) Derzhavne rehuliuвання staloho rozvytku Ukrainy: teoriia ta praktyka [State regulation of

sustainable development of Ukraine: theory and practice]. Lviv: Prostir-M Publishing. 384 p. (in Ukrainian)

14. Kotykova O. I. (2007) Zmist poniattia staloho rozvytku [The content of the concept of sustainable development]. *Naukovyi visnyk Volynskoho derzhavnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*. № 12. P. 173. (in Ukrainian)

15. Storozhylova U. L., Vasyliiev O. L. (2023) Intehratsiia ESG-pidkhodiv u publichne upravlinnia ta stalyi rozvytok v Ukraini [Integration of ESG approaches into public administration and sustainable development in Ukraine]. *Ekonomika i upravlinnia*. № 4. P. 45–62. (in Ukrainian)

Стаття надійшла 28.02.26

Стаття прийнята до друку після рецензування 14.03.26

Стаття опублікована (оприлюднена) 22.04.26